

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پنجمین دوره سلسله نشست‌های چشم‌انداز صنعت گردشگری در ایران

گزارش (۴۴): آسیب‌ها و چالش‌های توره‌های گردشگری بر مقاصد طبیعت‌گردی لرستان

برگزارکننده: جهاد دانشگاهی واحد لرستان با همکاری مرکز گردشگری
علمی- فرهنگی دانشجویان ایران
هماهنگ‌کننده و ویراستار: صدرا عمویی
همکاران: احمد حاتمی، زینب یوسفی

سخنرانان:

دکتر زهرا اسداللهی / استادیار گروه علوم مهندسی محیط‌زیست و شیلات دانشگاه
لرستان
امین قاسمی / مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان لرستان
حجت‌الله عباسیان / رئیس گروه توسعه گردشگری و بازاریابی اداره کل میراث
فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان لرستان

نشانی دبیرخانه نشست‌ها:

تهران، خیابان انقلاب اسلامی، خیابان فخررازی، خیابان شهدای ژاندارمری شرقی، پلاک
۷۲، طبقه دوم، مرکز گردشگری علمی- فرهنگی دانشجویان ایران
شماره تماس: ۰۲۱ ۴۹ ۶۶ و ۰۲۱ ۴۹ ۱۱ ۳۶ - نمابر: ۰۲۱ ۴۹ ۶۶
نشانی سایت: www.istta.ir پست الکترونیک: info@istta.ir

مقدمه

مرکز گردشگری علمی - فرهنگی دانشجویان ایران به منظور شناختن و شناساندن فرهنگ و تمدن ایران به دانشگاهیان کشور از سال ۱۳۸۱ در ابعاد فرهنگی، آموزشی و پژوهشی فعالیت می کند که از زمره شاخص ترین اقدامات آن می توان به موارد ذیل اشاره داشت:

الف) اردوهای علمی - فرهنگی (مانند برگزاری شانزده دوره «طرح ملی ایران مرز پرگهر»؛ بازدید دانشگاهیان سراسر کشور از مواریت فرهنگی و پروژه های صنعتی با برگزاری ۳۱۴۰ اردو در سراسر کشور، اجرای ده دوره طرح ملی «دریای خاک»؛ کویرنوردی دانشجویان ایران، سه دوره طرح ملی «گنبد گیتی» کوهنوردی دانشجویان ایران، دو دوره طرح ملی بوم گشت و...)، برگزاری اردوهای ویژه اساتید و مستعدان عضو بنیاد ملی نخبگان، برگزاری اردوهای سفر ارزان (عراق، قشم، کیش و...)؛

ب) همایش ها و نشست های تخصصی (مانند برگزاری چهارده دوره همایش ملی علمی - فرهنگی خلیج فارس، سه دوره جشنواره ملی عکس دانشجویی جاذبه های گردشگری ایران، سه دوره زنگ ملی گردشگری، همایش ملی تأثیر هدفمندی یارانه ها بر توسعه صنعت گردشگری کشور، همایش ملی راه ابریشم، جشنواره ملی فیلم جیبی دانشجویان سراسر کشور با موضوع گردشگری و میراث فرهنگی، برگزاری چهار دوره گردهمایی گروه های دانشجویی حامی میراث فرهنگی و گردشگری سراسر کشور و...)؛

پ) پژوهش و طرح های مطالعاتی گردشگری (مانند چاپ ۴۲ عنوان کتاب تخصصی، گزارش علمی و انتشار فصلنامه های تخصصی میراث و گردشگری و مطالعات فرهنگی و سیاسی خلیج فارس و...)؛

ت) اطلاع‌رسانی و تبلیغات (شامل بزرگ‌ترین پایگاه اطلاع‌رسانی علمی و ترویجی گردشگری کشور به هفت زبان به آدرس istta.ir و پایگاه‌های مربوط به همایش‌های مرکز و...)

ث) آموزش (مانند اجرای ۵۷ دوره کوتاه‌مدت آموزش میراث فرهنگی و گردشگری و دوره‌های کد اخلاق جهانی گردشگری، اجرای سه دوره آزمون دوره‌های کوتاه‌مدت گردشگری سراسر کشور)؛

این مرکز در راستای ساماندهی نظرات نخبگان حوزه گردشگری با توجه به شرایط کنونی کشور که اقتدار ملی و آرامش اجتماعی زمینه را برای شکوفایی ظرفیت‌های فراوان گردشگری و رونق این صنعت را فراهم کرده، از تیرماه سال ۱۳۹۴ سلسله نشست‌های تخصصی را برای بررسی ابعاد و آثار مختلف گردشگری در دوران کنونی و پاسخ به پرسش‌های احتمالی طراحی کرده است.

تردید نیست که رخدادهای سیاسی و فرهنگی در ابعاد ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، چشم‌انداز متفاوتی را برای فعالیت‌های گردشگری در کشور به وجود آورده است. این سلسله نشست‌ها برای تبیین و بررسی چشم‌انداز کنونی گردشگری در کشور طراحی شده است و تلاش خواهد شد تا تأثیرات متغیرهای اقتصاد، فرهنگ، امنیت، سلامت و سیاست بر حوزه گردشگری به صورت مسئله‌محورانه به بحث گذاشته شود و نتایج و مباحث هریک از نشست‌ها به صورت گزارش به اطلاع مدیران، مسئولان و فعالان این حوزه برسد.

رحیم یعقوب‌زاده

رئیس مرکز گردشگری علمی- فرهنگی دانشجویان ایران و
دبیر سلسله نشست‌های چشم‌انداز صنعت گردشگری در ایران

آسیب‌ها و چالش‌های تورهای گردشگری بر مقاصد طبیعت‌گردی لرستان

دکتر زهرا اسداللهی،* امین قاسمی،** حجت‌الله عباسیان***

استان لرستان از لحاظ گردشگری یکی از پنج استان اول کشور به حساب می‌آید؛ اما در بحث زیرساخت‌ها و مالکیت جاذبه‌های گردشگری چالش‌های زیادی دارد. در سال‌های اخیر شعار مسئولان لرستانی این بوده که «لرستان از معبر گردشگری به مقصد» تبدیل شود و در این زمینه فعالیت‌های زیادی اجرا شده و مطابق آمارها افزایش ورود گردشگران به استان را به دنبال داشته است. با این حال، هنوز هم مشکلاتی در بحث گردشگری وجود دارد و یکی از این موارد تورهایی است که بعضاً غیرمجاز وارد این استان می‌شوند که آسیب‌هایی را به دنبال دارد.

* استادیار گروه علوم مهندسی محیط زیست و شیلات دانشگاه لرستان

** مدیرکل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان لرستان

*** رئیس گروه توسعه گردشگری و بازاریابی اداره کل میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی استان لرستان

**** این نشست طی چهل و چهارمین نشست از سلسله نشست‌های چشم‌انداز صنعت گردشگری در ایران در محل جهاددانشگاهی واحد لرستان با عنوان «آسیب‌ها و چالش‌های تورهای گردشگری بر مقاصد طبیعت‌گردی لرستان» در تاریخ ۹۹/۱۰/۳ انجام شده است.

لرستان با توجه به ظرفیت‌های مناسب در بحث گردشگری، نیاز به توجه بیشتری دارد و ورود توره‌های غیرمجاز در چند وقت اخیر نیز گواه این موضوع است. چالش‌های این صنعت بر کسی پوشیده نیست و مقابله با آن نیاز به کمک دستگاه‌های متولی دارد.

در این نشست با موضوع «آسیب‌ها و چالش‌های توره‌های گردشگری بر مقاصد طبیعت‌گردی لرستان» در خدمت استادان و صاحب‌نظران عزیز هستیم.

دکتر زهرا اسداللهی: گردشگری در قرن بیست‌ویکم و سال ۲۰۲۰ یکی از صنایع روبه‌رشد در بسیاری از کشورها به شمار می‌رود که اشتغال و درآمدزایی بسیار زیادی را به دنبال دارد که این موضوع در کشور ما نیز صدق می‌کند. توسعه گردشگری هم می‌تواند مثبت باشد هم منفی. توسعه گردشگری هم می‌تواند مسائل و مشکلات زیادی با خودش به همراه داشته باشد و هم نقاط قوتی دارد. گردشگری اشکال مختلفی دارد و یکی از پرتعدادترین شکل‌های آن بحث طبیعت‌گردی است که در بستر محیط‌زیست و طبیعت اتفاق می‌افتد و یکی از شاخص‌های مهم آن بحث اکوتوریسم است.

طبیعت‌گردی نیز اشکال مختلفی دارد و با اکوتوریسم بسیار متفاوت است. در طبیعت‌گردی طبیعت به نوعی برای استفاده انسان آماده و تجهیز می‌شود؛ اما در اکوتوریسم این انسان است که خودش را برای حضور صحیح و خردمندانه در طبیعت آماده می‌کند. باید جایگاه انسان در بحث اکوسیستم مشخص شود. توره‌های گردشگری همان افرادی هستند که پایشان را به طبیعت می‌گذارند و اگر آموزش صحیح نبینند، آسیب‌هایی به‌وجود می‌آورند؛ اما اگر جایگاه انسان

در بحث اکوسیستم مشخص شود، درواقع، آسیب خیلی کمتر خواهد بود، چون باید با آموزش انسان را جزیی از طبیعت محسوب کنیم.

آسیب وقتی شکل می‌گیرد که انسان خودش را خارج از محدوده طبیعت ببیند و اگر توره‌های گردشگری را به سمت محیط‌زیست هدایت می‌کنیم قبل از آن باید آموزش‌های لازم در بحث انسان و محیط‌زیست داده شود، چون اگر انسان خودش را خارج از طبیعت و اکوتوریسم بداند، آسیب‌ها ایجاد می‌شود.

رابطه انسان با محیط‌زیست بحث اصلی گردشگری است و اگر ما توره‌های گردشگری را به سمت محیط‌زیست هدایت می‌کنیم، پیش از آن باید آموزش کافی در خصوص رابطه انسان با محیط‌زیست ارائه شود.

حجت‌الله عباسیان: موضوع بحث ما که آسیب‌ها و چالش‌های توره‌های گردشگری بر مقاصد طبیعت‌گردی لرستان است، از چند جهت مهم بوده و نیاز به راهکارهای عملی و اجرایی دارد. ما هجمه‌ای از ورود توره‌های مجاز و غیرمجاز را داریم و بایسته است تا با اطلاع‌رسانی و آگاهی‌بخشی گردشگران و جوامع محلی، آن‌ها را نسبت به خطرات این توره‌های غیرمجاز آگاه کنیم. لرستان به‌واسطه اینکه در سال‌های اخیر به‌عنوان یک مقصد گردشگری مهم انتخاب می‌شود، و همین‌طور که گفته شد، هجمه‌ای از ورود توره‌های مجاز و غیرمجاز را داریم که با چالش‌هایی همراه است.

ما برای برخورد با متخلفان اقداماتی انجام شده است؛ البته اگر موارد منفی ورود تورها به استان را کنار بگذاریم، این موضوع نشان می‌دهد که خوشبختانه لرستان به‌عنوان یک مقصد گردشگری شناخته می‌شود. یک زمانی ما می‌خواستیم تورها را مجاب کنیم که به لرستان سفر کنند و با مشکلات زیادی روبه‌رو بودیم، اما الان علاوه بر توره‌های مجاز که خودشان با مجوزهای لازم

می‌آیند، توره‌های غیرمجاز نیز این کار را انجام می‌دهند که باید این موضوع مدیریت شود. خلأ قانونی در عدم مالکیت و تعیین مدیریت جاذبه‌های گردشگری یکی از چالش‌های ماست و به همین علت در برخی مواقع نمی‌توانیم برای مدیریت این مناطق کار خاصی انجام دهیم.

لازم است تا ما به آسیب‌های ایجادشده برخی توره‌های گردشگری در استان لرستان آگاهی و اشراف داشته باشیم. همین گونه که می‌دانیم، اکوتوریسم دو هدف دارد: یکی «حفظ محیط‌زیست» و دیگری «کمک به جوامع محلی»، ولی متأسفانه خیلی از توره‌های ما مزایایی برای افراد بومی ساکن در مناطق گردشگری ندارند و همین باعث ایجاد چالش می‌شود.

حجت‌الله عباسیان: نکته مهم دیگر که باید به آن اشاره کرد، این است که متأسفانه عدم توازن مکانی و زمانی گردشگران چالش‌هایی ایجاد می‌کند. چالش‌هایی که الان یا در آینده می‌توانیم شاهد آن باشیم، ساخت‌وسازها در مناطق گردشگری برای ارائه خدمات است. هر جاذبه‌ای تعداد محدودی گردشگر می‌تواند بپذیرد یعنی یک ظرفیت مشخص دارد که هم گردشگر احساس بهتری داشته و هم اینکه از نظر فیزیکی و فرهنگی - اجتماعی لطمه‌ای به جامعه محلی وارد نمی‌شود. درباره عدم توازن مکانی و زمانی گردشگران استان به این نکته هم باید اشاره کرد که متأسفانه این شرایط برخی مواقع در بحث پذیرش، اسکان، تصادفات، آلودگی و غیره چالش‌هایی ایجاد می‌کند.

ما این وضعیت را بحران می‌دانیم، چون که نمی‌توانیم پیک گردشگران را از لحاظ زمانی مدیریت کنیم. برخی جاذبه‌های استان مثل آبشارها، دریاچه گهر، دره شیرز و چند نمونه دیگر تعداد گردشگران زیاد است؛ اما در شهرستان‌های رومشکان، دلفان و تا حدودی ازنا، الیگودرز و دورود هنوز

گردشگران به مقدار قابل توجه و مدنظر ما نرسیده است. البته عدم کنترل گردشگران در زمان پیک سفر که گاهاً به همراه تورهای مجاز یا غیرمجاز می‌آیند، مشکلاتی به‌دنبال دارد و باید سعی کنیم تا حد امکان این شرایط را مدیریت کنیم.

سید امین قاسمی: بیش از ۵۰۰۰ هزار اثر تاریخی و ۲۲۰ جاذبه طبیعی در استان وجود دارد و همین شرایط از نظر جاذبه‌های طبیعی و گردشگری لرستان را چهارفصل کرده است. در حال حاضر، راه دسترسی برای برخی از این جاذبه‌های گردشگری ایجاد شده است و این کار با کمک سایر دستگاه‌های دولتی انجام شده تا امکان بازدید از آثار گردشگری وجود داشته باشد.

نکته دیگری که لازم است به آن توجه کنیم این است که شیوع کرونا باعث تعطیلی گردشگری در کل دنیا شده است و تا پیش از این بیماری، لرستان افزایش قابل‌توجهی در بحث گردشگران داشت و قلعه فلک‌الافلاک پربازدیدترین جاذبه گردشگری استان است. تا پیش از شروع کرونا ما در استان با یک رشد ۴۰ درصدی گردشگران استان مواجه بودیم و بر اساس اقدامات انجام‌شده پیش‌بینی رشد گردشگران را در پسا کرونا به استان داریم. البته تورهای گردشگری در استان هم اثرات مثبت داشته و هم منفی، اما به‌دنبال افزایش اثرات مثبت هستیم. البته با افزایش ورود گردشگران به لرستان تاکنون آثار منفی چندانی نداشته‌ایم.

کاهش اثرات منفی و افزایش مثبت همیشه یکی از دغدغه‌های وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی بوده و ما هم نهایت تلاشمان را به کار می‌گیریم که به این هدف برسیم. ورود گردشگر به هر منطقه‌ای می‌تواند باعث تخریب یا بهبود آن شود و باید در جهت به‌ترشدن اوضاع تلاش کنیم. با

توجه به ظرفیت‌ها، هدف ما این بوده که لرستان مقصد گردشگری شود و خوشبختانه این مهم حاصل شده است.

نکته دیگری که لازم است در این نشست به آن اشاره شود، سابقه تمدنی و قدمت سکونت انسان در این استان است. اجداد اروپایی از زاگرس میانی به قاره سبز عزیمت کرده‌اند. لرستان به‌عنوان استانی قوی در حوزه‌های تاریخی، فرهنگی و طبیعی شناخته می‌شود و حتی می‌شود گفت در بحث گردشگری جزو پنج استان نخست کشور هستیم. درباره قدمت این لرستان باید گفت که بر اساس تحقیقات و مطالعات، لرستان یکی از قدیمی‌ترین سکونت‌گاه‌های بشر محسوب می‌شود و قدمتی بالغ بر ۵۰ تا ۶۰ هزار سال سکونت انسان‌های هوشمند در غارهای استان کشف شده است و محققان اروپایی به این نتیجه رسیده‌اند که اجداد آنان در زاگرس میانی به قاره سبز عزیمت کرده‌اند.